

Σβεβογιάννης

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ
ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΕΤΕΙΩ ΕΟΡΤΗ
ΤΗΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΗΜΩΝ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐν Κερκύρα ἐκπαιδευτηρίου
« Καποδίστριας »

τῇ ΚΕ' Μαρτίου 1902

ὑπὸ

Π. Δ. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Διδάκτορος τῆς ἐν Ῥώμῃ Β. σχολῆς
τῶν νομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν
ἀρχαίου τοῦ ἐκπαιδευτηρίου μαθητοῦ.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Α. ΛΑΝΤΖΑ

1902.

ΓΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ
ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΕΤΕΙΩ ΕΟΡΤΗ
ΤΗΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΗΜΩΝ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐν Κερκύρα ἐκπαιδευτηρίου
« Καποδίστριας »

τῇ ΚΕ' Μαρτίου 1902

ὑπὸ

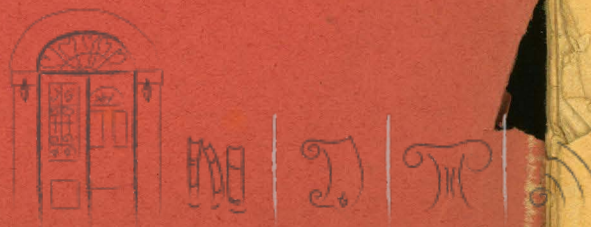
Π. Δ. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Διδάκτορος τῆς ἐν Ῥώμῃ Β. σχολῆς
τῶν νομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν
ἀρχαίου τοῦ ἐκπαιδευτηρίου μαθητοῦ.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Α. ΛΑΝΤΖΑ
1902.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

ΤΩ

ΦΙΛΤΑΤΩ ΜΟΙ ΑΝΑΔΟΧΩ

ΝΙΚΟΛΑΩ Γ. ΚΩΤΣΑΚΗ

ΕΡΓΟΙΣ ΤΕ ΛΟΓΟΙΣ ΤΕ

ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΔΙ ΑΝΔΡΙ

ΤΟΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΝ ΤΟΥΤΟΝ

ΑΦΙΕΡΩ

Π. Δ. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

I

Ἡ ΚΕ' ΜΑΡΤΙΟΥ εἶναι ἡ Ἐπέτειος τοῦ Ἱεροῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀγῶνος, καθ' ὃν, ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα, ἥτις, κατὰ τὸν ρυθμὸν τῶν αἰῶνων, φαεινὴ ἀείπτως καὶ μεγάλῃ ἐξεδηλώθη, τρυπισθεῖσα μετὰ τῆς ιδέας τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς, ἐνεφανίσθη ὡς ἡ ὑπερτάτη καὶ τελειοτάτη ἔκφασις τῆς ιδέας τῆς Ἐλευθερίας, τῆς Πατρίδος, τῆς Αὐτοθυσίας. Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἀποθέωσις τοῦ τριπλοῦ τούτου ιδεώδους ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ὑψηλὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκδήλωσις ἀνατρέχοντες διὰ τῆς μνήμης τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς καρδίας, ἀνά τούτους μεγάλους καὶ ἐνδόξους σταθμούς, οὓς τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἔγνω νὰ σημειώσῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ καθ' ὅλου πολιτισμοῦ, ἀνευρίσκουμεν, ὅτι τὸ ιδεῶδες τοῦτο ὑπῆρξεν ἐκείνη ἀκριβῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἡ ἐνθους ἐκδήλωσις, δι' ἧς οἱ μαχηταὶ τοῦ Μαραθῶνος, τῶν Πλαταιῶν καὶ τῆς Σαλαμῖνος ἠδυνήθησαν νὰ ἐγείρωσι τρόπαια τριαυτὰ, ὥστε, ὅσῳ μᾶλλον ὁ χρόνος παρέρχεται, τόσῳ μᾶλλον ἡ δόξα αὐτῶν καθίσταται λαμπροτέρα.

Ἄλλὰ τίς ὁ ἐπῆξιός ὑμνητῆς τοῦ ἑλληνικοῦ κλέους; Τοῦ Ὀμήρου τὸ ὕψος, τοῦ Πινδάρου ὁ λυρισμὸς, τοῦ Περικλέους καὶ Δημοσθένους ἡ εὐγλωττία, τῶν Περσομάχων τὰ τρόπαια, τοῦ Φειδίου τὰ καλλιτεχνήματα, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ φιλοσοφία, τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου αἱ κατακτήσεις, τοῦ Ἡρακλείου ἡ δόξα, τῶν ἡρώων τοῦ 21 τὰ μεγαλουργήματα, εἰσὶ διάφοροι καὶ ποικίλοι ἐκδηλώσεις τῆς μεγάλῃς ἑλληνικῆς ιδέας, ἥτις ἐνεθουσία τὸν νοῦν καὶ ἐθέρμαίνει τὴν καρδίαν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ ἀληθὲς καὶ αἰώνιον πάνθειον αὐτῆς ταύτης τῆς ἀνθρωπίνης δόξης. Καὶ ἐὰν ἡ ἀένναος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς προσπάθεια εἰς προσέγγισιν τῆς τελειότητος, ἀποτελεῖ τὴν ἀποθέωσιν τῆς ιδέας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ διηνεκὴς καὶ κατὰ μῆκος τῶν αἰῶνων ἀγὼν τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς εἰς προσέγγισιν τοῦ ιδεώδους ἀγαθοῦ, ἀποτελεῖ τὴν ἀποθέωσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔθνους, ὅπερ, βαθεῖαν οὔτως καὶ φαεινὴν ἠδυνήθη νὰ χαράξῃ αὐλακα κατὰ τὴν ἐνδοξὸν αὐτοῦ ἀνά τούτους αἰῶνας σταδιοδρομίαν, ἧς, ἀπόψεις τινὰς ἐκ τοῦ ἀρχαίου καὶ ἰδίᾳ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ, πρὸ πάντων δὲ ἐκ τῆς μεγάλῃς τοῦ 21 ἐπαναστάσεως, ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς καὶ βραχυτάτῃ ἐπισκοπῇ, θὰ ἀποπειραθῶ νὰ σκιαγραφῶ.

II

Ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς εἰσέτι ἐποχῆς, ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων, πολυπληθεῖς Ἕλληνες ἰδρύουσιν ἀποικίας ἐπὶ τῶν νήσων καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεκτείνονται ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τῆς Σκυθίας, τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, τῆς μεσημ-

θρονῆς Ἰταλίας, τῆς Σικελίας, τῆς Ἰβηρίας, τῆς Κυρηναϊκῆς, τῆς Λυβύης. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Φειδίου, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ Ἑλληνικὸν Πνεῦμα ἀνέλαμψεν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ αἴγλῃ καταυγάζσαν δι' ἀπλέτου φωτὸς τὴν ἱστορίαν ὀλοκλήρων αἰώνων. Τὸ ἀχανές τοῦ Ἀλεξάνδρου Κράτος, εἶναι ἐπικράτεια ἑλληνικῆ, ὁ δὲ Μέγας Ἀλεξάνδρος τέλειος Ἕλλην. Ἐπὶ τῶν διχόδοχων αὐτοῦ οἱ Ἕλληνες ἐγκαθίστανται ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Συρίῃ, ἐν Φρυγίᾳ. Ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Πτολεμαίων εἶναι χώρα ἑλληνικῆ, ἐν δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, κατὰ τὸν γ'. πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, νέας ἀνευρίσκωμεν Ἀθήνας, ἐν αἷς ἐπιμελῶς καλλιιεργεῖται ἡ ἀθάνατος Ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Ἐν τῇ τέχνῃ, τοῖς ἥθεσι καὶ τῇ γλώσσῃ, ζωηρὰ ἐνυπάρχουσιν ἔχνη Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μέχρι τῆς Βιθυνίας, τῆς Ἀρμενίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς χώρας τῶν Πάρθων. Ἐν αὐτῇ τῇ Ἰουδαίᾳ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα εἰσδύει καὶ Ἀντίοχος ὁ ἐπιφανῆς ἐπιστρέφει πληθὺν Ἰουδαίων εἰς τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Φλάβιος Ἰώσηπος γράφουσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ ἐν τῇ θεσπεσίᾳ ταύτῃ γλώσσῃ συντάσσονται τὰ ἱερά τοῦ Εὐαγγελίου κείμενα, ἐξ ὧν, ἀκτίνες ὑπερανθρώπου καὶ Θεοῦ φωτὸς διεχύθησαν καταυγάζασαι τὴν ὕψιν τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐδάνασε τὴν εὐφράδειαν αὐτοῦ εἰς τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, χάριν τῶν θριζύμβων τῆς νέας πίστεως ἡ δὲ Ἑλλάς, δουλωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, κατέκτησε διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ ἥθους, τὸν βάρβαρον κατακτητήν. Ἡ μεγάλη τοῦ Βυζαντίου ἐπικράτεια εἶναι ἐπικράτεια Ἑλληνικῆ, ἥτις, ἐν τῇ ζοφερᾷ καὶ ἀπαισίᾳ φάσει τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, ἥτις καλεῖται Μεσαιῶν, προσηλύτισεν εἰς τὸν χριστιανισμόν τοὺς Σλαῦους, ἐξεπολίτισε τοὺς Ἀραβας, διετήρησε τὴν λατρείαν τῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας, διέδωκε τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν, ἐποδηγέτησεν ἐν τῷ πολιτισμῷ τὴν βάρβαρον δυτικὴν Εὐρώπην, συνέταξε τὰ σοφὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ νομοθετήματα, ἔδρυσεν ἐνδοξα μνημεῖα ὑψηλῆς τέχνης καὶ ἀμυθῆτου πλοῦτου, ἀνεχαιτίσεν ἐπὶ αἰῶνας μακροῦς τὴν εἰσβολὴν τῆς ἀσιατικῆς βαρβαρότητος, ἐνίκησεν Οὐνοῦς, Βανδάλους, Γότθους, Λογγοβάρδους, Ἀβάρους, Ρώσους, Πέρσας, Ἀραβας, Νορμανδοὺς, Ἐνετούς, ἐφ' ὀλόκληρον δὲ χιλιετηρίδα νικηφόρως ἀπέκρουσεν ἐκ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰς ἀναριθμητοὺς ἐφόδους πολυανύμων ἐχθρῶν. Καὶ ἐὰν ἔπαιον τὰ πλήγματα τῶν ἀσεβῶν τῆς Δύσεως σταυροφόρων ἐξησθένισαν τὸν ἑλληνικὸν κολοσσόν, ἀφ' οὗ πλέον ἡ Δύσις κατέλιπεν, ἐν τῷ ἐναγεῖ αὐτῆς φθῶν, τὴν ὑπ' αὐτῆς πρῶτον πληγεῖσαν Ἑλληνικὴν Ἀνατολήν, εἰς τὴν ἀκατάσχετον μανίαν τοῦ βαρβάρου τῆς Ἀσίας κατακτητοῦ, ὃν μόλις σύμπασα ἡ Εὐρώπη, συνασπισθεῖσα, ἡ-

δυνήθη νὰ ἀνεχαιτίσῃ ἐλαύνοντα νικηφόρως μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα ἀνέλαμψεν ἐν τῇ Δύσει, ἀπειροπληθεῖς δὲ λόγιοι Ἕλληνες, εὐρεθέντες πλέον ἄνευ ἐλευθέρου πατρίδος, μετηνέστευσαν εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, διαχύσαντες ἀσβεστον τῆς ἑλληνικῆς σοφίας τὸ φῶς καὶ ἐκπολιτίσαντες τὴν βάρβαρον τότε Ἑσπερίαν. Ἐν αὐτῇ τῇ ζοφερᾷ τῆς Τουρκοκρατίας ἐποχῇ, τὸ Ἑλληνικὸν Πνεῦμα διέσωσεν ἄθικτον τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ συνείδησιν, παρουσιάσθη τὸ μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ φαινόμενον λαοῦ, ἐπὶ τέσσαρας ὅλας ἑκατονταετηρίδας δουλωθέντος ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἀπαισιωτέρου τυράννου καὶ δυνηθέντος οὐχ' ἤττον νὰ διατηρήσῃ τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἱστορίας, τὴν συναίσθησιν τῆς μεγάλῃς αὐτοῦ ἀποστολῆς. Νύκτωρ, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, οἱ ἑλληνοπαῖδες ἀψηφοῦσι τὴν ὠμότητα τῶν Τούρκων καὶ σπεύδουσιν εἰς τὰ σχολεῖα ὅπως διδαχθῶσι τὰ μεγάλα τῆς φιλοπατρίας διδάγματα, ἐν ᾧ οἱ Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφται, οἱ ἀδάμαστοι οὗτοι καὶ ἀήττητοι βασιλεῖς τῶν ὀρέων προανήγγελλουσι διὰ τῆς κλαγγῆς τῶν ὀπλων, τὸ προοίμιον τῆς μεγάλῃς τοῦ 21 ἐποποιίας, τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος.

III

Ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ τοῦ 21, τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Λάμπρου Κατσώνη καὶ τῶν Σουλιωτῶν οἱ ἐνδόξοι κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ ἀγῶνες, ὑπῆρξαν, ὁ πρόδρομος τῆς ἡρωικῆς τῶν ἱερολογιτῶν ἐκπτώσεως, τὸ προοίμιον τοῦ ἀπαγχονισμοῦ Γρηγορίου τοῦ Β' μετὰ 7 Ἀρχιερέων, ὁ πρόλογος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σφαγῆς 30000 Ἑλλήνων. Καὶ νῦν ὁ τιτάνιος καὶ ἀνισώτατος ἀγὼν ἄρχεται πλέον. Ἡ Πύλη ἐνόμισεν ὅτι ἤθελε δυνηθῆ νὰ καταπνίξῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐν τῷ αἵματι, ἀλλὰ τὸ αἷμα τοῦτο ὡσανεὶ βοῶν ἐνδίκησιν, ἐζήτει νέον αἷμα καὶ ἀντὶ νὰ καταπνίξῃ τὸν ὑπὲρ πάντων Ἀγῶνα ἠυλόγησε καὶ ἐνίσχυσεν αὐτόν. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἀπαγχονισθέντων καὶ σφαγέντων ἀθῶων θυμάτων περιπίπτανται ἐν τοῖς πεδίοις τῶν ἀγῶνων καὶ ὡς οἱ θεοὶ τοῦ ἀρχαίου Ὀλύμπου ἐνέπνεον ῥώμην καὶ θῆρος εἰς τοὺς ἀνδρείους μαχητὰς τῆς Τρωάδος, οὕτω καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν σφαγέντων μαρτύρων, ἐγκαταλείπουνται τὰς πύλας τοῦ Παραδείσου, συμμετέχουσιν, ἐν πνεύματι, τῶν μαχῶν καὶ δι' ἀοράτου ἐπιηρείας ἐμπνέουσιν εἰς τοὺς νέους τῆς Ἐλευθερίας μάρτυρας τὴν ἰδέαν τῆς νίκης.

Καὶ ἴδου ὁ θρίαμβος τοῦ Βαλτετσίου, ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως, ἡ νίκη τῶν Δολιανῶν, ἡ κατάληψις τῆς Μονεμβασίας, τῆς Πύλου καὶ τοῦ Ἀργολοπέλαγος, σπεύδουσιν εὐθὺς κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Ἀγῶνος,

νά ἐκδικηθῶσι τὸ εὐγενές τῶν σφαγέντων αἷμα. Ὁ θεὸς Ἄρης, καταλείπων τὸν Ὀλυμπον, ἐγκαθίσταται ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλάδι καὶ ἡ πατρίς τῶν Μαραθωνομάχων μεταβάλλεται ἐπὶ ὀκτὼ ὄλα ἔτη εἰς αἰμόφυρτον εὐλαείας παλαίστραν, ἧς ἡ βέσις μαρτύρων ὄστ᾽, τροφὸς τὸ αἷμα, κόσμημα αἱ πυραμίδες ἐγθρικών κεφαλῶν.

Ἄλλὰ πῶς νὰ ἀπαριθμήσωμεν πάντας τοὺς θριζύμβους τοῦ Ἁγῶνος; Πῶς νὰ ἀναπολήσωμεν τὴν θηριώδη σκληρότητα, ἧτις ἠρήμωσε τὴν Χίον, τὰ Ψαρρὰ, τὴν Κρήτην, τὴν Κάσσον; Πῶς νὰ ἐξυμνήσωμεν τὰ ἱερὰ ὀνόματα τῶν νέων τῆς θαλάσσης ἡμιθέων, τοῦ Μιαούλη, τοῦ Κανάρη, τοῦ Τριπλάζη, τοῦ Σαχτούρη; Πῶς νὰ ἐγκωμιάσωμεν τὸν ἡρώισμὸν τοῦ Διάκου, τοῦ Ἀνδρούτσου, τοῦ Κολοκοτρῶνη, τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, τοῦ Νικήτα, τοῦ Καραϊσκάκη; Πῶς νὰ ἐκθειάσωμεν τὸ μαρτύριον τοῦ Μεσολογγίου, οὐ ἡ ἔνδοξος πτώσις ἠδύνατο νὰ λείσῃ ἱστορίαν ὀλοκλήρων αἰῶνων; Μήτοι αὐτοῦ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος δὲν εἶνε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις τὸ περιλαμπρὸν ἐγκαλλώπισμα; Δὲν εἶνε ὁ ἔνδοξος οὗτος ἀγὼν, ἀγὼν τυραννουμένων κατὰ τυραννούντων, Χριστιανῶν κατὰ ἀπίστων, ἰθαγενῶν κατὰ ἐπίδρομέων, πάλῃ δικαιοσύνης κατὰ ἀδικίας, πολιτισμοῦ κατὰ βαρβαρότητος; Ἡ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ, μελετῶσα τὸν τιτάνιον τοῦτον ἀγῶνα, μεταφέρεται ἐν ἐξέλλῳ πνευματικῇ πτήσει, εἰς τὴν χώραν τῶν ἑρειπίων, τῆς τέφρας καὶ τοῦ αἵματος, ἐν τῇ ὁποίᾳ, μίᾳ μόνῃ ἀκούεται φωνή, ἡ φωνὴ τῆς Ἐλευθερίας, εἰς μόνος ἀντηγεῖ γδοῦπος, ἡ κλαγγὴ καὶ βροντὴ τῶν ὀπλων, μίᾳ μόνῃ βασιλεύει θρησκεία, ἡ θρησκεία τοῦ μέχρις αὐτοθυσίας καθήκοντος, μίᾳ μόνῃ δεσπόζει ἐλπίς, ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Μέγαν παντὸς ἀγαθοῦ Προστάτην, μίᾳ μόνῃ ἐπικρατεῖ ἀπόφασις, ἡ ἀπόφασις τῆς Νίκης ἢ τοῦ Θανάτου.

Πρὸ τῶν ὀμμάτων ἡμῶν οἱ ἦρωες τοῦ 21, περιβαλλόμενοι δι' αἰθερίου νεφέλης δόξης, ἀναδιβάζονται εἰς περιωπὴν ὑπερανθρώπων ὄντων, εἰς περιωπὴν ἡμιθέων, ὧν ἡμεῖς οὐδὲ ἄξιοι ὕμνηται τυγχάνομεν.

IV

Ἄλλ' ὁποῖον τὸ ἀποτέλεσμα ὀκταετῶν ὑπερανθρώπων ἀγῶνων;

Ἐλαχίστη μερίς ἑλληνικῆς χώρας ἔδυνήθη νὰ ἀποκτήσῃ τῆς Ἐλευθερίας τὰ δῶρα. Ἡ Κρήτη, ἡ Σάμος, ἡ Χίος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Ἡπειρος, ἡ Μακεδονία καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐπαρχίαι καὶ νῆσοι, αἵτινες τοσοῦτον ἐνεργῶς συμμετέσχον τοῦ ἐνδόξου ἀγῶνος, ἀπεκλείσθησαν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, ὅπερ μόνις ἠριθμεῖ 700000 κατοίκων.

Ἡ σκληρὰ καὶ ἐγωιστικωτάτη φειδῶ, μεθ' ἧς ἐχαράχθησαν τὰ ὅρια τοῦ νεοῦ βασιλείου, τὸ ὁποῖον, ἀποκλεισθείσης μάλιστα τῆς Θεσσαλίας, ἐστερεῖτο ἐπαρχῶν εὐφύρων γαιῶν πρὸς συντήρησιν τῶν κατοίκων, ἤγαγε τὴν χώραν εἰς ἀναπόδραστον πέναν. Τὸ ἀτυχὲς καὶ

μικροσκοπικὸν βασιλεῖον ἐβίου ἐν μέσῳ καπνίζόντων ἑρειπίων καὶ λιμνῶν αἵματος καὶ ἄμοιρον μέσων, διὰ τῶν στερήσεων μακρῶν ἐτῶν, ἔδει νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀπείρους χαινούσας πληγὰς του. Ἐκείνοι οἵτινες μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, τοσαύτας κατ' αὐτοῦ ἀπηύθυναν πικρὰς ἐπικρίσεις, ἃς μὴ λησμονῶσι τοὺς ἀθλιεστάτους ὄρους, ὑπ' οὓς κατεδίκασε τὴν πτωχὴν Ἑλλάδα νὰ ἰδῇ τῆς Ἐλευθερίας τὸ φῶς ἢ ἀδικία τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Διότι, ζωηρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀντίθεσις μεταξύ τοῦ εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν καὶ τοῦ ἐγωῖσμοῦ τῶν εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων, αἵτινες, ἐν ἐβόθθησαν τὴν Ἑλλάδα ἔπραξαν τοῦτο ἐκ πολιτικῆς ἀνάγκης μᾶλλον, ἢ ἐκ φιλανθρωπικῶν ἐμπνεύσεων, ὡς ἐναργῶς ἀποδεικνύει τοῦτο ἡ διπλωματικὴ ἱστορία τῶν χρόνων ἐκείνων.

Νέα ἐποχὴ μάχων καὶ ὀδυνῶν ἤρξατο διὰ τὸ μικρὸν ἑλληνικὸν βασιλεῖον μετὰ τὴν ἴδρυσιν αὐτοῦ. Καὶ ἐν εἰσγήσαν τέλος, μετὰ ὀκταετῆς ἀπηγήσεις, τῶν ὀπλων αἱ ἄμοιβροντῆται καὶ τῶν λογγῶν αἱ κλαγγαί, σκληρὸς ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγὼν ἤρξατο προβάλλων καὶ ἐν ἀτυχεστάταις συνθήκαις καταπιέζων τοὺς ὀλίγους ἐλευθέρους Ἑλληνας, οἵτινες, ἠγνόουν πλέον τί πρῶτον νὰ θεραπεύσωσι τὰς πολλαπλὰς τῆς κατεστραμμένης οἰκογενειακῆς ἐστίας ἀνάγκας, τὰς ἀναποφεύκτους στρατιωτικὰς καὶ διοικητικὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐκ τῆς ἀναρχίας ἀνακυπτούσης χώρας, τὰς εὐλόγους ἀξιώσεις καὶ τοὺς μυχιούς πόθους ἑκατομμυρίων ὄλων ἀδελφῶν, οἵτινες κατεδικάσθησαν νὰ στένωσιν εἰσέτι ὑπὸ τὸν εἰδεχθῆ τοῦ κατακτητοῦ ζυγόν;

Κατὰ τοιοῦτων εἶχε νὰ παλαίσῃ προσκομμάτων ἢ ἀμέσως τῶν ἠρωϊκῶν προμάχων ἐπομένη γενεά. Μὴ λησμονῶμεν τοὺς ἀφανεῖς καὶ ἀδόξους, ἀλλὰ καὶ ἀναποδράστους τοὺτους ἀγῶνας, ἵνα μὴ ἀποθαρρυνθῶμεν μὴ εὐρίσκοντες ἐπαρκεῖς τὰς ἄχρι τοῦδε συντελεσθείσας προσπάθους. Μὴ παρορῶμεν σὺν τῇ ἀναμνήσει τῶν μεγάλων τοῦ 21 ἠρώων, τοὺς ἀλκίμους τῶν κρητικῶν ὄρεων νεωτέρους ἀθλητὰς καὶ τοὺς νέους τῆς ἐλευθερίας μάρτυρας, οἵτινες ἐνθουσιῶδεις, πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν, ἐπιπτον εἰς τὰ Ἡπειρωτικὰ καὶ τὰ Θεσσαλικὰ πεδία. Κύψωμεν εὐλαβῶς τὴν κεφαλὴν καὶ πρὸ τῆς τέφρας τῶν νέων τούτων τῆς Πατρίδος προμάχων καὶ ἀναμιμνησθῶμεν ὅτι ἡ ἦττα τοῦ 97 δὲν εἶναι πολεμικὴ ἀλλὰ πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ ἦττα. Καὶ ἐν οἰαδῆποτε ἦττα, οὐδενὸς ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ ἔθνος τὸ φρόνημα, πολλῶ ἦττον τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει προσήκει νὰ ἀποθαρρυνθῇ καὶ ἀπεμπολήσῃ τὰς ἐθνικὰς αὐτοῦ ἐλπίδας ἐπὶ τῇ προσφάτῳ ἡμῶν ἦττη, διότι δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ παλαῖσαν νικηφόρως κατὰ τοσοῦτων δοκιμασιῶν, στερεῖται ζωτικότητος καὶ μέλλοντος.

Ἄδαῆς πολιτικῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκ μακρᾶς ἀνακύψας δουλείας, ὁ Ἑλληνας ἐβλάστησε πολλὰς ὅτι εἶναι πολίτης ἀτελής. Δὲν ἐρριζώθη εἰσέ-

τι, δυστυχώς, παρ' ἡμῖν ἡ ἰδέα, ὅτι τὰ ἔθνη, διὰ τούτων μόνον τῶν μέσων προάγονται διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς ἐργασίας καὶ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος γὰρ τοῦ κοινού ἀγαθοῦ. Ἡ ἔλλειψις συμπνοίας ἐν τῇ ἐργασίᾳ ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἀτομικοῦ τὸ πνεῦμα, ταῦτα πρόκεινται τὰ κύρια τῆς κακοδαιμονίας ἡμῶν αἷτια.

Δὲν ἀρκεῖ δυστυχῶς ὁ ἀκράτητος καὶ παροδικὸς ἐθνολογισμὸς ὅπως καταστήσῃ τὰ ἔθνη μεγάλαι ἢ ἐν κρίσιμοις στιγμαῖς καταγωγὴ θριζύμων, ἐν οἰωδῆποτε πεδίῳ τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ὁ καρπὸς καὶ τὸ δίκαιον ἐπαθλον, μακρὰς καὶ ἀθουρύθου ἐργασίας.

Μεγάλη ἐθνικὴ ἀναζύμωσις, ἀκατάβλητος δραστηριότης, ἀκατάσχετος προοδευτικὴ ἐξέλιξις πρυτανεύουσι τοῦ βίου τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν. Ἄς μὴ ὑστερήσωμεν ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ τοῦ πολιτισμοῦ ἀγῶνι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, εἰς ὧν τοὺς πατέρας ὀρεῖται αὐτὸς οὗτος ὁ νεώτερός πολιτισμὸς τὴν γένεσιν του. Ἐν τῇ νοτιανατολικῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ ὑψίστην ἔχει ὁ ἑλληνισμὸς ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολήν. Πᾶν ὅ,τι ἐν ταῖς χώραις ταύταις δὲν εἶνε ἑλληνικὸν εἶνε ἀληθῶς βάρβαρον. Ὅρδαί Ἀσιανῶν κατακτητῶν, ἢ αἰμοχαρῆ λείψανα ἀπογόνων τοῦ Κρούμου, ἀποτελοῦσι τὰ στίφη ἐκεῖνα, ἅτινα παρεντίθενται μετὰ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς εὐρείας ἐκείνης χώρας, ἣν ὀρίζουσι, τὰ ὄρη τοῦ Αἴμου καὶ ὁ πέραν τῆς Κρήτης πόντος, ἢ Ἀρμενία, ἢ Μεσοποταμία καὶ τὸ Ἴόνιον πέλαγος.

Διατῆρει, ὦ Ἕλλητισμέ, ἰσχυρὰν τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων Σου, τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου, τσαυτὰ ἡδυνήθης νὰ ἐπιτελέσης θαύματα. Σῶζε εὐγνώμονα καὶ ζωηρὰν τὴν ἀνέκμησιν τῶν μεγάλων προγόνων Σου. Ἐνστερνίσθητι τὴν ἰδέαν τῆς ὑπὲρ τοῦ κοινού ἀγαθοῦ ὑποχωρήσεως τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως καὶ θέλεις οὕτω δυναθῆ νὰ καταστήσῃ καὶ πάλιν ὁ πνευματικὸς τῆς Ἀνατολῆς Ἥλιος, διότι τοῦτο ὑπαγορεύει ἡ ἱστορία Σου, τοῦτο ἐπιβάλλει ἡ ἀποστολὴ Σου!

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι λυσσῶδῶς παρὰ τῶν ἱστορικῶν τῆς Δύσεως ἐπολεμήθη τὸ ἐκπολιτιστικὸν τοῦ Βυζαντίου ἔργον. Ὁ μεσαιωνικὸς ἑλληνισμὸς ἐρρωμένως ἀείποτε ἀντίστη κατὰ τῶν ὑπερβασίων τοῦ παπισμοῦ, ἐκ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ ὁποίου δυσμενέστατα εἶχε προκαταληφθῆ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἡ δημοσία γνώμη. Καὶ νῦν ἔτι, οἱ ὁση-

μέραι, εὐτυχῶς, ἀραιούμενοι κληρικόφρονες τῆς Ἑσπερίας συγγραφεῖς ἀποπειρῶνται νὰ διαστρέψωσι τὴν ἱστορίαν τοῦ βυζαντινισμοῦ «τοῦ παρεγνωρισμένου εἰσέτι τούτου κέντρου φωτὸς καὶ πολιτισμοῦ, ὅπερ ἤδη ἀρχεται λάμπων, ἐν μέσῳ τῆς διαλυομένης οὐίχλης τῆς ἀγνοίας καὶ τῶν προλήψεων» κατὰ τὴν ὠραίαν ἔκφρασιν τοῦ κ. Bayet.

Εὐτυχῶς, τὸ προσγεγόμενον τῷ μεσαιωνικῷ ἑλληνισμῷ ἄδικον ἐν πολλοῖς ἠνώρθωσαν οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ καὶ δὴ, ὁ αἰοίδιμος Παππαρηγόπουλος, ὁ Καρολίδης καὶ ἰδίᾳ ὁ Βικέλας, ἐν Ἑλλάδι, ὁ Κρουμβάχερ καὶ ὁ Hergenroether ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Adolfo Venturi ἐν Ἰταλίᾳ, οἱ Brunet de Presles, Ludovic Drapeyron, Henry Houssaye καὶ ἰδίᾳ ὁ Alfred Rambaud (L'empire grec au Xe siècle, Constantin Porphyrogénète) ἐν Γαλλίᾳ. Ἄξιον ἀναγραφῆς τυγχάνει ὅτι ἡ πτώσις τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας εἶναι αὐτόχρονον ἔργον τῆς μισαλλαδοξίας καὶ τοῦ φθόνου τοῦ παπισμοῦ. Τῷ μεσαιωνικῷ ἑλληνισμῷ ἔλαχεν ὁ ἄχαρις ἀλλ' ἔνδοξος κληρὸς νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀπειροπληθεῖς βαρβάρους λαοὺς, οὓς ἀποκορούων, ἐν ᾧ ἔσωξεν ἑαυτὸν περαιοφρούρει καὶ ἐξησφάλιζε τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Ἄλλ' αὕτη, δυστυχῶς, τὰ μάλιστα ὑπὸ τοῦ παπισμοῦ ἐπηρεαζομένη, οὐ μόνον ἠνῆθη νὰ παρέξῃ τὴν ἐλαχίστην βοήθειαν τῇ πανταχόθεν πολιορκουμένῃ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ, ἀλλὰ καὶ συντέτεινε εἰς τὴν ἐξασθένεισιν αὐτῆς διὰ τῆς ἐν ἔτει 1204 καταλήψεως τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Λατίνων, οἵτινες, ὡς ἄλλοι Βάνδαλοι εἰσβαλόντες ἐν Κων/πόλει «ἐλεηλήθησαν ναοὺς, ἐγύμνωσαν μέγαρα καὶ οἰκίας, κατέστρεψαν σπουδαῖα καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ τὸ πᾶν ἐνέπλησαν βδελυγμοῦ καὶ τρόμου» (G. Weber Allgemeine Weltgeschichte, τόμος Β' κεφ. δ' § 62). Τοσοῦτον τῶν Ἑλλήνων τοῦ μεσαιῶνος ἐμειονέκτου οἱ πρόγονοι τῶν ἀναφανέντων συκοφαντῶν τῆς μόνης, μεθ' ὅλας αὐτῆς τῆς ἀτελείας, ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἐρημίᾳ ὀάσεως, τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Συγγραφεὺς καθολικὸς καὶ ἥμισυ ἀνεξίθρησκος ὁ Pierling ἐπικυροῖ, ἄκων, τὴν δυσχερεστάτην θέσιν εἰς ἣν περιήγαγεν ὁ παπισμὸς τὸ Βυζάντιον διὰ τῶν ἐξῆς γραμμῶν.... «Exposés aux attaques des Turcs, serrés de près par Charles d'Anjou, roi de Sicile, menacés par l'empereur Baudouin II, les Césars de Byzance réclamaient les secours de l'Occident, s'adressaient aux papes et leur exposaient le péril de la chrétienté, si le rempart du Bosphore venait à lui manquer.... (P. Pierling. La Russie et le Saint-Siège t. I, p. 2 Introduction). Ἄλλ' ἡ τοιαύτη βοήθεια οὐδέποτε ἐδόθη!

Ὁ καθορισμὸς τοῦ γενήσιου ἑλληνικοῦ χαρακτήρος τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἱστορικὴ ἀπόδειξις τῆς ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων ἀρχῆς τῆς σήμερον ἐνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὑψίστην

ΙΑΚΩΒΑΓΓΕΛΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

κέκληται να εξασκήσωσιν ἐπιρροήν, καθ' ὃν χρόνον—ὄσω καὶ ἐν οὗτος κείται μακρὰν—θέλει καταστῆ δυνατὸν νὰ λειτουργήσῃ ἡ διεθνῆς δικαιοσύνη ἐν τῷ μεγάλῳ ἔργῳ τῆς λύσεως τοῦ ἀνατολικοῦ προβλήματος. Τότε ἀποτελεσματικῶς θέλομεν δυνηθῆ νὰ ἀπευθύνωμεν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες τῇ πανευρωπαϊκῇ δικαιοσύνῃ, τὴν ἀκόλουθον ἐρώτησιν, ἦν, τοσοῦτον εὐγλώττως ἀλλὰ καὶ ἀκαίρως, φεῦ! διετύπου ἐπ' ἐσχάτων ἐπιφανῆς φιλέλληνα. «Τίνοι λοιπὸν ἡ Ἀνατολὴ ἀνήκει; Πόθεν πηγάζει ὁ πολιτισμὸς, οὐ περιφανῆ ὄρωμεν δείγματα ἀπὸ Σικελίας μέχρι Κανυκάσου, ἀπὸ Δουνάβειος μέχρι Νείλου; Ὅποια φυλὴ ἀνήγειρε τοὺς ἀθανάτους ἐκείνους ναοὺς, οἵτινες νῦν, ἠρωτηριασμένοι κλαίουσιν ἐπὶ ταῖς διαπραχθείσαις βεβηλώσεσι; Πῶς ὠνομάσθη ἡ Αὐτοκρατορία ἐκείνη καὶ πῶς ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεται ἡ ταύτη ἐπιζήσασα Ἑκκλησία;» Ἄλλ' ἄρα γε δὲν ὑπάρχει φόβος μὴ ἡ ὥρα ἐκείνη τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης, συμπέσῃ πρὸς τὴν ἀναπόδραστον καὶ ιδεώδη ἀλλὰ καὶ ἀπομεμακρυσμένην περίοδον τῆς διεθνοῦς ἀδελφοποιήσεως, ἐν ταῖς αἰθερίαις αὔραις τῆς ὁποίας ἀπ' αὐτοῦ τοῦ παρόντος χρόνου ἀναπνεύουσιν οἱ ὑψιπτεῖς ἐκείνοι ἄνδρες, ὧν τῆς διανοίας ἡ εὐρύτης, μόνην ἰσορροπον ἔχει τῆς εὐγενοῦς καὶ ἐνθουσιῶδους ἀγαθότητος τὴν δύναμιν;

Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Δυσχερῆς ἀποβαίνει ἡ ἐν βραχεῖ κεφαλαίῳ ἀπόδειξις τῆς ἀκριθείας τοῦ σχετικοῦ πρὸς τὴν στάσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐπαναστάσει, ἰσχυρισμοῦ, τοῦ ἀναγκραζομένου ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἀλλ' ἀντικρυς ἀντικειμένου πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν Ἑλλάδι γνώμῃν. Σταχυολογῶν ἐκ τινος ἀνεκδότου μελέτης μου ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος σημειώσεις τινὰς, ἐκ τοῦ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν πραγματευομένου κεφαλαίου, θέλω προσπαθῆσαι νὰ καταδείξω τὴν ὀρθότητα τοῦ ἀνωτέρω ἰσχυρισμοῦ ὡς οἶόν τε συντομώτερον.*

Κατὰ τὰ νεώτατα πορίσματα τῆς πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς ἱστορίας, ἡ οὐχὶ ὅσον ἔδει γνωστὴ ἐν Ἑλλάδι διπλωματικὴ ἱστορία

(* Πληρεστέραν καὶ διεξοδικωτέραν ἀφήγησιν τῶν εἰς τὴν διπλωματικὴν καὶ πολιτειολογικὴν φάσιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀφορῶντων ἐυελπιστῶ ὅτι θέλω δημοσιεύσει ἐν τόμῳ βραδύτερον, πιθανόν, ἐκδοθησομένῳ, ἐν ᾧ θέλω καταχωρίσει διαφόρους μελέτας μου.

τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς τρεῖς διακεκριμένας περιόδους. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον (1821—1822) ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπέμβασις ἐν τῷ ἑλληνοτουρκικῷ ζητήματι ἄρχεται διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Ἰουνίου 1821 τελεσιγράφου τῆς Ῥωσσίας πρὸς τὴν Πύλην, ἐν ᾧ, πλὴν ἄλλων, δηλοῦται ὅτι «ἀδυνατεῖ ἡ Ῥωσία νὰ παρίσταται ἀπαθῆς θεατῆς τῆς ἐξολοθρευσεως χριστιανικοῦ λαοῦ». Συνεπεία τοῦ τελεσιγράφου τούτου διημερίθησαν συνεννοήσεις μεταξὺ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἀπεφασίσθη δὲ νὰ καταστῆ τὸ ἑλληνοτουρκικὸν ζήτημα ἀντικειμένον ἐρεύνης τοῦ ἐν Βερώνῃ συνεδρίου (ὅρα πλῆρες τὸ κείμενον τοῦ τελεσιγράφου τούτου καὶ τὰ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν σχετικῶν διαπραγματεύσεων παρὰ τῷ Debidour, Histoire diplomatique de l'Europe depuis l'Ouverture du Congrès de Vienne jusqu' à la clôture du Congrès de Berlin, ἐν τόμῳ I σ. 168 καὶ ἐπομ.) Τὸ συνέδριον τοῦτο, οὐ αἱ ἐργασίαι διεξήχθησαν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1822 ἐθεώρησε κατὰλληλον νὰ περιορίσῃ τὸ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἔργον αὐτοῦ εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς ἐξῆς εὐχῆς. Εἶθε ὁ Θεὸς καὶ ἡ θεία πρόνοια νὰ ἐπιδαψιλεύσωσι τῷ ἑλληνικῷ λαῷ τὴν ἀνακούφισιν ἐκείνην, ἣν αἱ δυνάμεις δὲν ἤθελον δυνηθῆ νὰ παρέξωσιν αὐτῷ χωρὶς νὰ παραβῶσιν ἕτερα καθήκοντα (Chateaubriand, le Congrès de Vérone t. I p. 80). Ὁ Τσάρος μάλιστα, ὅπως εὐαρεστήσῃ ἔτι μᾶλλον τοὺς συμμάχους αὐτοῦ οὐ μόνον συνήνεσεν εἰς τὸ νὰ μὴ γίνωσι δεκτοὶ οἱ ἐν Ἀγκῶνι ἰκετευτικῶς ἀναμεινοντες ἀπεσταλμένοι Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ ἐπροθυμοποιήθη βραδύτερον νὰ εἴπῃ περὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι θεωρεῖ τούτοις «ἀναξίους τῶν συμπαιθεῶν αὐτοῦ καὶ εὐχεταὶ μάλιστα ὅπως νικήσωσιν οἱ Τούρκοι». (Ὅρα Κ. Μενδ. Βαρθόλδη Ἱστορίαν, κατὰ μετέφρ. Α. Βλάχου, τόμος Α' σ. 427). Κατὰ τοιοῦτον τρόπον λήγει ἡ πρώτη περίοδος τῆς διπλωματικῆς ἐπεμβάσεως ἐν τῷ ἑλληνοτουρκικῷ ζητήματι. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιόδῳ (1822—1825) ἡ Ῥωσικὴ διπλωματία, τοῦτο μὲν εὐρισκομένη εἰς διενεξίαις πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἕνεκα τοῦ μὴ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ τῶν ἀσιατικῶν μεθορίων τῶν δύο κρατῶν ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου τοῦ 1812 καὶ ἐπιθυμοῦσα οὕτω νὰ παρέξῃ πράγματα τῇ Πύλῃ τοῦτο δὲ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει τὴν ζωτικότητα καὶ ἀντοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ θεωροῦσα αὐτὸν ἐπιδεκτικὸν ἐκμεταλλεύσεως, ἀπῆλθον ἐν ἔτει 1824 ὑπόμνημα πρὸς τὰς δυνάμεις δι' οὗ προέτεινε τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος—ἐν ἣ περιελαμβάνετο ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Κρήτη—ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἡ Ἑλλὰς τεθῆ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ῥωσσίας. Ἡ ἀγγλικὴ διπλωματία, κατανοήσασα τὴν Ῥωσικὴν ὑστεροβουλίαν ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἀδυνατεῖ καὶ νὰ συζητήσῃ τοιαύτην πρότασιν, ἐν ᾧ ὁ Μέτερνιχ, οὐ τὰς

τυγχάνει να παρακλύσθῃσιν ἐνταῦθα, προσποιηθεὶς ὅτι δέχεται, κατ' ἀρχὴν, τὴν πρότασιν, ἤρξατο δικαιωνίζων τὰς σχετικὰς συζητήσεις, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι, αἱ τῆ ρητῆ αὐτοῦ εἰσηγήσει προσληφθεῖσαι ὡς σύμμαχοι τῆς Τουρκίας, αἰγυπτιακαὶ δυνάμεις, ἤθελον συντελέσει, κατὰ τὸν χρόνον τῶν μαζῶν διαπραγματεύσεων, εἰς τὴν ἀπόπνιξιν τοῦ ἐλληνικοῦ κινήματος. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἀποθνήσκει μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀρχεται ἡ τρίτη περίοδος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως ἐν Ἑλλάδι (1825—1829). Τὸν ἀποθανόντα αὐτοκράτορα διεδέξατο ὁ δεσποτικὸς Νικόλαος Α' ὅστις, ἐπιθυμῶν νὰ στρέψῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς πολεμικὰς δυσχερείας τῆς Πύλης, ἀπευθύνει αὐτῇ τῷ ἀπὸ 27 Μαρτίου 1826 τελεσίγραφον, ἐν ᾧ, ποιικίλας μὲν ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας ὑποβάλλει ἀξιώσεις ἀλλ' οὐδὲ κἄν μνείας ἀξιοῖ τὸ ἐλληνικὸν ζήτημα. Ἐν συνεντεύξει αὐτοῦ μετ' ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου τῆς βιενναίας αὐλῆς ὁ Τάσρος, γενομένου λόγου περὶ Ἑλλήνων, εἶπεν· «Ὅχι, δὲν ὀνομάζω αὐτοὺς Ἕλληνας ἀλλ' ἀποστάτας καὶ ὡς τοιούτους οὐδέποτε θέλω βοηθήσει αὐτούς». (Βαρβόλδη Α' σ. 558). Ἐν τούτοις ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις φοβουμένη ὅσας ἤθελε τυχόν καρπωθῆ ἡ Ῥωσσία ὠφελείας ἐξ ἐνδεχομένου Ῥωσσο-τουρκικοῦ πολέμου, συνεπίερα τῶν ὑπερριάλων Ῥωσσιῶν ἀξιώσεων ἐπικειμένου, ἐθεώρησε συμφέρον νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν λύσιν τοῦ ἐλληνοτουρκικοῦ ζητήματος, ἐλπίζουσα συνάμα ὅτι ἡ τοιαύτη αὐτῆς στάσις, ἥτις ὡς φιλελληνικὴ ἤθελε χαρακτηρισθῆ, θὰ κατέτα τὰς συμπαθείας τοῦ ἐλληνισμοῦ, ὅστις τοσαύτην ἀπεκαλύφθη ἔχων ζωτικότητα. Ἡ ἀμοιβαία δυσπιστία Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας προὐκάλεσεν ἀμοιβαίαν ἐπιτήρησιν καὶ ἐν τέλει συνεργασίαν, ἐκ πολιτικῆς ἀνάγκης ἐπιβληθεῖσαν. Ἐκατέρᾳ τῶν δυνάμεων τούτων ἠσθάνετο ὅτι ἔδει νὰ ἐκλείψῃ ἡ πέτρα ἐκείνη τοῦ σκανδάλου, ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις, ἥτις ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ἐπικινδύνους μεμονωμένας ἐπεμβάσεις. Ὑπεγράφη ὅθεν τὸ ἀπὸ 4 Ἀπριλίου 1826 πρωτόκολλον δι' οὗ ἀπεφασίσθη νὰ παραχωρηθῆ αὐτονομία τῇ Ἑλλάδι, ἥτις ἤθελε κηρυχθῆ φόρου ὑποτελής τῇ Τουρκίᾳ. Ἐν τούτοις ἡ Ῥωσσικὴ διπλωματία, ἐκμεταλλευομένη ἐτι μᾶλλον τὰς δυσχερείας τῆς Πύλης, ἠνάγκασε ταύτην νὰ υπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Ἀκκερμαν τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1826, δι' ἧς σπουδαία ἡ Ῥωσσία ἐκαρπούτο ὠφελήματα. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία, δυσφοροῦσα ἐπὶ ταῖς διπλωματικαῖς ταύταις νίκαις τῆς Ῥωσσίας, ἠναγκάσθη νὰ ἀνακοινώσῃ τὸ πρωτόκολλον τῆς 4ης Ἀπριλίου πρὸς τὰς ἑτέρας μεγάλας δυνάμεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν Αὐστρία καὶ Πρωσσία δὲν ἀπεδέχθησαν τοῦτο, ἡ δὲ Γαλλία, ἥτις οὐδεμίαν εἶχε λάβῃ πρωτοβουλίαν ἐν τῷ ἐλληνοτουρκικῷ ζήτηματι ἔκρινε προσφορώτερον νὰ ἀποδεχθῆ αὐτὸ, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσα ἐν ᾧ, δυσπιστοῦσα, ἐπεθύμει νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀποκλειστικὴν συνεννόησιν Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας, ἀφ' ἑτέρου ἐπέδιωσε κατ' ἄλληλον ἀφορμὴν

ὅπως ἐπανακτήσῃ τὸ πρὸ πολλοῦ ἀπολεσθὲν γόητρον αὐτῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Τῇ προτάσει ὅθεν τῆς Γαλλίας ἡ σύμβασις τῆς δ' Ἀπριλίου μετεβλήθη εἰς πραγματικὴν συμμαχίαν μεταξύ Νικολάου, Γεωργίου Δ' καὶ Καρόλου Ι' πρὸς εἰρήνευσιν τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τῆς Λονδινεῖου συνθήκης τῆς 24/6 Ἰουλίου 1827, ἐν τῷ προοίμιῳ τῆς ὁποίας ἐκρίθη κατ' ἄλληλον νὰ περιγραφῶσι πρὸ παντὸς αἱ ἐπαχθεῖς ζημίαι (les pertes considérables) ἃς ὑφίσταντο οἱ ὑπήκοοι τῶν τριῶν δυνάμεων ἐκ τῶν πειρατειῶν, αἰτινες, ὡς ἐκ τῆς ἐπικρατουσῆς ἐν τῷ Ἀρχιπελάγῳ ἀναρχίας, σπουδαία παρενέβαλλον προσκόμματα εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐμπορίον. («Ὅσα πλῆρες τὸ κείμενον τῆς συνθήκης ταύτης ἐν Gemma, Storia dei trattati del secolo XIX σ. 125—126). Ἡ οὕτως καταρτισθεῖσα συνθήκη τοῦ Λονδίνου ἀνεκινώθη πάραυτα τῇ ἐλληνικῇ κυβερνήσει, ἥτις ἐσπευσε νὰ ἀποδεχθῆ ταύτην, ἐν ᾧ ἡ Πύλη ρητῶς ἐδήλωσεν ὅτι ἐθεώρει ἀνάξιον καὶ ἄπλην γνώσιν αὐτῆς νὰ λάβῃ (16 Αὐγούστου 1827). Ἡ προκλητικὴ αὐτῆ σαληροτραχηλία τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ἐξέθηκε τὴν φιλαυτίαν τῶν τριῶν δυνάμεων, αἰτινες ἀπεφάσισαν τὴν ἀπὸ κοινοῦ εἰς Ἑλλάδα ἀποστολὴν στόλου, ἡ κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ ὁποίου αὐθαδεστέκη στάσις τῶν Τουρκοαἰγυπτίων προὐκάλεσε τὴν περιλάλητον ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ἥτις διὰ τοῦ βασιλικοῦ λόγου τῆς 29 Ἰανουαρίου 1828 ἐγχακτηρίσθη ἐν Λονδίῳ ὡς συμβὰν ἀπαίσιον ἐφ' ᾧ ἐξεφράζετο λύπη βαθεῖα (Σ. Τρικούπη Ἱστορία τῆς ἑλλην. ἐπαναστάσεως Δ' σ. 207). Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου ἡ Ῥωσσία, ἐπωρελουμένη καὶ αὖθις τῶν δυσχερειῶν τῆς Πύλης, νέαν εὐρεν ἀφορμὴν ὅπως ἐπιδιώξῃ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σφετεριστικῶν αὐτῆς τάσεων. Ἐπεβάλλετο ὅθεν τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ, ἐὰν ἤθελον νὰ ἐμποδίσωσιν ἀποκλειστικὴν ἐπέμβασιν τῆς Ῥωσσίας, νὰ παρεμβῶσιν, ὡς πρῶτον δὲ ἐπιβαλλόμενον μέτρον ἔκρινον τὴν καταδίωξιν τῶν Αἰγυπτίων ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλ' ἡ Γαλλία δὲν συνήνει νὰ ἀνατεθῆ τὸ τοιοῦτον ἔργον τοῖς Ἀγγλοῖς, λόγω τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν ταῖς Ἰονίαις νήσοις, τούτου δ' ἕνεκα ἀνέλαθεν ἡ Γαλλία τὴν πραγματοποίησιν τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως (E. Driault. La question d' Orient σ. 125). Ἐν τούτοις ἡ Ῥωσσία εὐροῦσα ἀφορμὴν ἐκ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως ὅρων τινῶν τῆς ἀπὸ 6 Ἰανουαρίου 1828 διακοινώσεως αὐτῆς, ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων δῆθεν γενομένης, πρᾶγματι δὲ σκοπούσης τὴν Ῥωσσικὴν κατάρτησιν τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας (Gemma, σ. 126—127) κινήσασιν τὸν στρατὸν αὐτῆς καὶ 100,000 Ῥώσσιων διευθύνονται πρὸς τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν, ἕτερον δὲ στρατιωτικὸν σῶμα διαβαίνει τὸν Προῦθον. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία κατέθρομβήθησαν καὶ ἀπήτησαν νὰ υπογραφῆ ὡς τάχιστα ἡ ἀπὸ 2/14 Ὀκτωβρίου 1829 συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως, δι' ἧς ἡ μὲν Ῥωσ-

σία σπουδαιότατα ἐκαρπούτο πλεονεκτήματα ἢ δὲ Τουρκία ἠναγκά-
ζετο νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου τῆς 6 Ἰουλίου
1827, ὃ ἐστὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Παρα-
λείπω τὴν ἱστορίαν τῶν ἐγωϊστικῶν διαπραγματεύσεων πρὸς καθορι-
σμὸν τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐνθου-
σιωδῶν ἀποστροφῶν ἐγγυμοσύνης, ἃς συνήθως οἱ ῥήτορες τῆς ΚΕ'
Μαρτίου φιλοτεχνούσιν ὑπὲρ τῶν δυνάμεων, περαίνω τὸ κεφάλαιον
τοῦτο διὰ τῶν ἐξῆς λόγων ξένου συγγραφέως. « Ἐν ὅλῃ τῇ ἱστορίᾳ
« τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως δὲν εἶναι προφανές ὅτι αἱ πλείσταί τῶν
« κυβερνήσεων, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἅπασαι, ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τῶν ἀμέσων
« αὐτῶν συμφερόντων πολλῶ μᾶλλον ἢ ἐκ γενναίας συμπαιδείας ὑπὲρ
« λαοῦ δυστυχοῦντος καὶ ἐξόχως ἀξίου τῆς συνδρομῆς τῆς Εὐρώπης;
« Βαθεῖα ἐνυπάρχει ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν λαῶν καὶ
« τοῦ ἐγωϊσμοῦ τῶν κυβερνήσεων... Οὐδ' αὐτὴ ἡ Γαλλία ἢ μᾶλλον
« ἀφιλοκερδῆς τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, πα-
« ρέλειψε νὰ ἐπιδιώξῃ ἐξ αὐτοῦ πραγματικὰ ὠφελήματα... Τὰ συμ-
« φέροντα τῆς Ἑλλάδος ἀπέβησαν ἀντικείμενον τῆς μεγαλητέρας φει-
« δούς καὶ γλισχρότητος. Ἡ ἐλευθερία τῇ προσμετρήθη μετὰ πάσης
« αὐστηρότητος ἐπὶ τῇ προφάσει μὲν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἀνίκανος νὰ
« ποιήσῃται χρῆσιν ταύτης ἐπὶ τῇ πραγματικῇ δ' αἰτίᾳ ὅτι αἱ δυνά-
« μεις δὲν ἤθελον τὴν Ἑλλάδα, οὔτε ἐπαρκῶς μεγάλην, οὔτε ἐπαρκῶς
« ἐλευθέραν (E. Driault σ. 128—130). » Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ
Γάλλου συγγραφέως δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι, ὡς χαρακτηριστι-
κὸν ἴδιον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ ἐξυπηρέτησις
οὐχὶ περιορισμένον ἐθνολογικῶν συμφερόντων, ἀλλ' ἡ προαγωγή τῶν
ὑψηλοτέρων ἐκφάνσεων τοῦ καθ' ὅλου ἀνθρωπισμοῦ, οὕτω καὶ τῆς
μεγάλης τοῦ 21 ἐπαναστάσεως οἱ ὑπερένθρωποι ἀγῶνες, πολλῶ μᾶλ-
λον τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων, προήγαγον τὰ ιδεώδη τοῦ καθ' ὅλου
πολιτισμοῦ, τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἀποτελεσάσης τὴν
πρώτην, ἐπιφανεστάτην καὶ βαρυσήμαντον νίκην τῶν φιλελευθέρων
ιδεῶν, ἐναντίον τοῦ συστήματος τῆς ἱερᾶς συμμαχίας καὶ τοῦ εἰδε-
χθοῦς τοῦ δεσποτισμοῦ πνεύματος.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΛΕΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

ΑΛ. 52 Φ 12. 0020

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΛΕΟΥΡΙΟΥ